

Polgáriskolai Közlöny (1915, 5. sz.). *Győri Vilmos* az O. P. I. E. elnökének ugyanott a 3. sz.-ban írt cikkét (A p. i. tanárság teendői) kiegészítve, a polgáriskola állapotát jellemzi: nem sikerült kialakulnia sajátosan polgáriskolai szellemnek, mert általában a középiskolát követi, ahhoz kellett az 1868:38. t.-c. 76. §-a értelmében tartania magát, erre öntudatlanul is törekedtek a polgáriskolában működő k. i. képezésű tanárok, így hatottak a közös tankönyvek, a p. i. utasítás és rendtartás hiánya s a p. i. tanárképezésnek az a hiánya, hogy a jelölteknek az elemi isk. szelleméhez idomult gondolkodását nem tudta a p. i. szellemébe belenevelni. A szükséges tennivalók között azt is kívánja, hogy a polgáriskolai pedagógiát fejtsék ki rendszeresen, azaz a p. i. gondolatának következetes alkalmazásával állapítsák meg a p. i. oktatás és nevelés szerepét a nemzetnevelés munkájában. E célból széleskörű előtanulmányra van szükség s végeredményül az egész p. i. munkarendjének részletes kidolgozását kívánja. — Vajha ne maradna e szükséglet kielégítése is csak óhaj! Eféle tanulmányokra nagy szükség van; a különböző iskolafajok munkakörének részletes tanulmányok alapján való kijelölése, a nevelés és tanítás egyetemes feladatain belül, az illető iskola céljából származó, sajátos vonások kifejtése nélkül egész köznevelésünk szervezete nem lehet jó, nem teljesítheti egyöntetűen a közös, nemzeti rendeltetést.

Tanító (1915, 17—19. sz.). *s—r* jelzésű cikksorozat a népoktatási törvények készülő revíziójától azt várja, hogy «váltsa valóra ebben az országban az egységes nemzeti népoktatást». Ezt úgy érti, hogy «minden nyilvános elemi népiskola, tekintet nélkül arra, hogy fentartója az állam, a község vagy hitközség, szerkezetében, szervezetében és tantervében, ellenőrzésében, felügyeletében egyöntetű, egységes legyen s ezt az egyöntetűséget a törvény szabja meg». A szerző azt fejtegeti, hogy az 1868:38. t.-c. nem olyanná lett, amilyennek Eötvös tervezte s különösen tévesnek tartja azt a felfogást, mintha Eötvös és Molnár Aladár felekezeti vagy községi iskolát akart volna. «A község csak azért lett átmenetileg iskolafentartó, hogy helyébe kerülhessen az állam», amelynek akkor nem volt kellő anyagi ereje. Különben is a szerző szerint E. törvénytervezete nem volt kellően előkészítve s a községi iskolában nem liberális vívmányt, hanem a rendiség idejének visszatérő, kísértő árnyát kell látni. Az elemi népiskolai tanításnak biztosított szabadságot majdnem korlátlanoknak, szinte nyugtalanítóan nagyoknak tartja s példákat hoz fel arra, hogy a törvény az egyházaknak kiváltságokat, előnyöket adott. — Igaz, hogy sem az 1868:38. t.-c. szövege, sem az újabb pótlások és módosítások nem Eötvös szellemének az egyenes és teljes megvalósításai. Bizonyos az is, hogy a felekezeti iskoláknak E. nem olyan nagy teret kívánt, amekkorát azok szeréztek. A községi iskolára vonatkozó megjegyzés azonban tévedés, mert már az 1848-iki törvényjavaslatban megjelent a később pontosan formulázott elv, hogy a szülőket minél közelebb kell vonni az iskolához. A községek kötelezése által tartotta E. lehetne, hogy a népnevelés ügyét jól intézzék, mert ez csak az egész nemzet részvételével történhetik; a központosításnak híve, de «az oktatás terén minden monopóliumot károsnak» tart. Ez a cikk-

sorozat újra azt a gondolatot ébreszti fel, amit először 1900-ban (M. P. 457. l.) fejeztünk ki, hogy meg kellene iratni E. két miniszterségének a történetét, a hivatalos adatok alapján. Maga panaszkodott sokszor, hogy határozott tervek és elvek szerint dolgoznia nem lehetett (l. Havi Szemle 1879, II.). Ma nagy szükségünk volna küzdelmeinek ismeretére.

Természettudományi Közlöny (1915, 1—2. sz.). *Méhely Lajos* (A háború biológiája) szerint a háború oka: az ember állatiasága, a magaveleszületett s a legjobb nevelés által sem módosítható nyers és örök ösztöneivel. Ez világítja meg kellően a nevelés élettanát. A nevelés nem érintheti az ösztönszerű érzések öröklődő idegpályáit, hanem nemesebb-érzések és új képzetek számára új idegpályákat csiszol ki a nevelt egyénben, lelkét emberiesebb, mert értelmesebb és tudatosabb tartalommal telíti. A nevelés a nyers, állati ösztönöket mintegy elfödi s azok nem gyakorolva mintegy szunnyadó állapotba merülnek; az erkölcsi világ új képzeteit szolgáló, a nevelés által létrehozott új idegpályák pedig uralkodóvá válnak. A faji érzések ösztönszerűek; az ezekkel nem egyező cselekvések értelmi forrásúak. Minden nemzetnek legfőbb feladata: nemzeti öntudatának ébrentartása; legmagasabb célja: nemzeti egységének teljessége. Ezt a magyar nemzet a háború előtt fásult és tehetetlen aléltságában szeme elől tévesztette. Most felébredt s remélhetően gondoskodni fog arról, hogy tagjaiban helyreálljon a test és lélek természetes egyensúlya. Ennek érdekében közoktatásunk mai rendjének meg kell változnia; a ma túltengő elméleti irány megszorításával inkább az élet gyakorlati szükségleteit tartsa szem előtt, nem feledkezve meg az egyes disciplinákban rejlő jellem- és kedélyképző elemek céltudatos kiaknázásáról sem. A hazát szerető, acélos akaratú, önmagát fegyelmezni tudó és testben erős honpolgárokat kell nevelni a mai sápadt, horpadtmellű, megrendült idegzetű és túlfinomult szellemi élete ellenére is a honvédelem szempontjából csekély értékű nemzedék helyébe. — Nagyon kívánatos, hogy a nevelés mai feladatait minden oldalról megvitassuk és a legjobb nézőpontokat megállapítsuk. Ettől várnók a tisztulását olyan aggodalmaknak is, amelyet ez a cikk fejez ki «a szabad népnevelési intézmények» működésével szemben, mert ezek «teljes műveltséget nem adhatnak, ellenben veszedelmes félműveltségnek a terjesztői». Az ebből származó aggodalmak és ellenvetések okát megértjük, igazságát sem tagadjuk, a műveltség azonosságát lehetetlennek, egyformaságát veszedelemnek tartjuk, mindebből azonban nem azt következtetjük, hogy az eddigi népművelés sok, hanem azt, hogy kevés. A nemzeti erőnek nagyon fontos alkotó eleme a közműveltség és éppen mert a szerző szerint is csak nagy nehézségekkel lehet az ember ősi, állati ösztöneit a nevelés útján mintegy elfedni: azért tartjuk szükségesnek a minél mélyebb és rendszeresebb köznevelést.

Theologiai Szaklap (Pozsony, szerk. Szelényi Ödön, 1915, 2. sz.). Kovács S. közli *Mikalik J.* A gömöri ev. esperesség története 1520—1741 c. dolgozatát, amely a közoktatásra nézve kimutatja, hogy «1741-ig minden falu tárt karokkal fogadta a fiatalságot és alkalmat adott a tanulásra; özönlöttek is az iskolába és a tudományos képzettség aránylag általáno-